

У НОМЕРІ:

ДО НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

Від редакції

11-й інтернет-марафон: крокуємо до нової української школи натхненно та впевнено 2

З офіційних джерел

Методичні рекомендації щодо викладання економіки у 2018/2019 навчальному році 4

Нова українська школа

Довгань А. І., Часнікова О. В.

Реалізуємо наскрізну лінію «Підприємливість та фінансова грамотність» 7

Куриш Н. К., Унгурян І. К.

Використання підприємницького змісту в організації освітнього процесу закладу освіти 20

Календарне планування

Мокринська О. П.

Календарно-тематичне планування. I семестр 2018/2019 н. р., 11-й клас, рівень стандарту 25

Місевич О. М.

Календарно-тематичне планування. I семестр 2018/2019 н. р., 10, 11-й клас, профільний рівень 28

Інтегрований учнівський проект

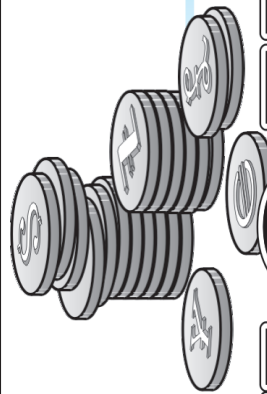
Проненко О. П.

Якісний шампунь — здорове волосся! 32

• «Економіка в школах України» — 90807 • «Економіка в школах України» + «Географія» — 90818 •

*Єдиний спосіб отримати багатство — це значний особистий внесок у життя суспільства.
Наполеон Хілл*

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

ЕКОНОМІКА

В школах України

№ 8 (165) серпень 2018 р. • ЗАСНОВАНИЙ У СЕРПНІ 2004 р. • ВИХОДИТЬ ОДИН РАЗ НА МІСЯЦЬ •

За сприяння Міністерства освіти і науки України • Учасники проекту: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, КМПУ ім. Б. Д. Грінченка

РЕАЛІЗУЄМО НАСКРІЗНУ ЛІНІЮ «ПІДПРИЄМЛИВІСТЬ ТА ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ»

А. І. Довгань, О. В. Часнікова,* м. Київ

Рекомендації щодо використання матеріалів навчальних курсів з фінансової грамотності (5–9 класи) для реалізації наскрізної змістовної лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» в освітньому процесі з природничо-математичних дисциплін та інформатики

Провідні положення Концептуальних засад реформування середньої освіти «Нова українська школа» орієнтують педагогів на необхідність оновлення змісту шкільних програм. Змістове наповнення шкільних курсів основної школи дає конкретну відповідь на питання: «Чому вчити?» Традиційно шкільна освіта містить комплекс знань про природу, людину, суспільство; досвід вирішення проблем, які виникають перед суспільством; досвід громадських та міжособистісних відносин тощо. Сучасні освітні реформи націлено на підготовку учнів до життя, сприйняття ними освіти як особистої цінності, умотивування до пізнання навколишнього світу.

Розробниками програм передбачено чотири наскрізні змістові лінії, які послідовно розкриваються в процесі навчання й виховання учнів, є спільними для всіх предметів і корелюються з ключовими компетентностями. Наприклад, для реалізації наскрізної лінії «підприємливість та фінансова грамотність» учитель має звіряти: як інформацію, яку він викладає, можна використати для розвитку підприємливості та підвищення рівня фінансової грамотності школярів.

Реалізація змістових ліній не передбачає будь-якого розширення чи поглиблення навчального матеріалу, але потребує посилення уваги до певних його аспектів. Провідні ідеї, на яких ґрунтуються наскрізні змістові лінії, втілюються в навчанні шкільних предметів як у теоретичному змісті шкільних курсів, так і під час виконання практичних робіт, розв'язування задач, виконання

міжпредметних навчальних проектів, роботи з різними джерелами інформації; в позаурочний час вони реалізуються під час тематичних тижнів, участі в учнівських інтелектуальних змаганнях.

Змістова складова має спиратись на навчальні матеріали, які було напрацьовано в міжнародних освітніх проектах. Варто зауважити, що в освітньому полі України, у сфері шкільної економічної освіти, працювали такі потужні проекти, як: *Junior Achievement Ukraine* (США), «Тренери для тренерів» (НРЕО, США), «Ділова активність» (Даремський університет (Велика Британія), «Спільнота споживачів та громадські об'єднання» (спільний проект Європейського Союзу та Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй). Окремо хочемо сказати про роботу Програми розвитку фінансового сектору (*USAID/FINREP-II*), у рамках якої було розроблено навчальний комплекс «Фінансова грамотність».

Для формування фінансової грамотності доцільно використовувати матеріали відповідного навчального курсу «Фінансова грамотність».

До загальних *цілей*, які реалізуються під час вивчення фінансової грамотності, належать:

- засвоєння фундаментальних знань про фінансове життя суспільства: основних економічних категорій, законів, закономірностей, тенденцій;
- формування світогляду цивілізованої людини, що визнає такі загальнолюдські цінності, як свобода діяльності та вибору, право приватної власності, дотримання законності тощо;

* А. І. Довгань, завідувач кафедри природничо-математичних дисциплін та технологій КНЗ КОР Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів, кандидат географічних наук, доцент; О. В. Часнікова, старший науковий співробітник відділу географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук.

- сприяння розвитку навичок раціональної економічної та фінансової поведінки людини як споживача фінансових послуг, платника податків тощо;
- підтримка інтересу до вивчення предметів економічного спрямування;
- формування фінансової культури.

Відповідно до загальних цілей курсу «Фінансова грамотність» основні завдання полягають у тому, щоб через практичну діяльність, адаптовану до вікових особливостей учнів, сформувані певні *економічні компетенції*:

- розуміння ролі фінансових установ в економіці;
- уміння знаходити інформацію про конкретні види фінансових послуг, що їх надають різні фінансові установи;
- уміння визначати доцільність користування тими чи іншими фінансовими послугами;
- навички оцінки переваг та недоліків різних фінансових продуктів.

Даний курс орієнтований на вироблення практичних умінь, навичок та компетенцій, а не просто отримання суто теоретичних знань.

Відповідаючи на запитання, яким чином заповнювати шкільні програми з предметів новим економічним змістом, слід зауважити, що деякі розробники перебачили ці моменти. Наприклад, у навчальній програмі з хімії наскрізні змістові лінії винесено в окрему рубрику. У ній зазначено питання за допомогою яких можна спрямувати зміст кожної теми.

Під час підготовки до уроку вчитель може використовувати навчальні програми, підручники, посібники, робочі зошити для учнів та методичні рекомендації для вчителів. Матеріали курсу «Фінансова грамотність» отримали відповідний гриф Міністерства освіти і науки України, тому є на сьогодні основним орієнтиром для вчителя в управленні наскрізної змістовної лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» у навчально-виховний процес.

На прикладі географії, біології, хімії, фізики, математики та інформатики ми пропонуємо рамку впровадження матеріалів курсу «Фінансова грамотність» у навчальні програми 5–9 класів (*додатки 1–6*).

Для того щоб використовувати урок з метою розвитку підприємливості школярів, на нашу думку, слід звернути увагу перш за все на вибір технологій та форм навчання. Так, застосування *інтерактивних методів навчання* дозволить

змодельовати життєві ситуації на уроках і спонукати дітей мислити, спілкуватися і діяти.

Проектна діяльність навчить застосовувати знання на практиці, працювати в команді над конкретним завданням, презентувати свої результати, шукати інформацію з різних джерел, порівнювати й аналізувати, переконувати і вести за собою.

Організація екскурсій до банку, на фірму допоможуть переконати учнів у сенсі навчання, мотивують й активізують до пізнання нового.

Звернення до життєвого досвіду учнів гарантує те, що учень стає справжнім учасником навчально-виховного процесу, співтворцем і конструктором нових знань, винахідником і відкривачем. Сам досвід учня стає найціннішим навчальним матеріалом на уроці.

Насправді, перед учителем сьогодні постають нові, досить серйозні виклики. Одним з них є розвиток підприємливості і фінансової грамотності школярів. Дуже часто вчитель — представник старшого чи середнього покоління, сам не має сучасних економічних знань, навичок участі в бізнес-діяльності, і мусить вчитися. Це може і має стати одним із векторів особистісного та професійного розвитку. У результаті такого спільного з учнями навчання, вчитель буде спроможним здійснювати **ефективний контроль за використанням власних фінансових ресурсів, приймати якісні фінансові рішення, краще розуміти сутність підприємницької діяльності тощо.**

У багатьох країнах створюються національні програми підвищення фінансової грамотності споживачів фінансових послуг. Особливо актуально це для економіки України, де сучасні соціально-економічні проблеми багато в чому обумовлені рівнем фінансової грамотності та обізнаності громадян.

Фінансова грамотність і підприємницька компетентність є необхідними складовими економічної культури особистості, які визначають такі загальнолюдські цінності, як свобода діяльності та вибору, право приватної власності, дотримання законності; сприяє розвитку навичок раціональної економічної та фінансової поведінки людини як споживача фінансових послуг та платника податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Блискавка О.* Фінансова грамотність населення та розвиток національної економіки [Електронний ресурс] / О. Блискавка, А. Зеленцова. — Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/159.htm.

2. *Климчук А.* Фінансова грамотність населення України залишає бажати кращого / *А. Климчук.* — Режим доступу: <http://www.business-territory.com/.../finansova-group>.
3. *Фінансова* грамотність населення та її вплив на розвиток економіки України / *Т. С. Смовженко, А. Я. Кузнецова // Регіональна економіка.* — 2013. — № 2 (68). — с. 34–42. — Бібліогр. : 5 назв. — укр.
4. <http://www.ubs.edu.ua/ua/sotsialna-vidpovidalnist/finansova-gramotnist>
5. <http://www.imzo.gov.ua/diyalnist/innovatsiynata-doslidno-eksperementalna/kurs-finansova-gramotnist/>

ДОДАТОК 1

Використання матеріалів з фінансової грамотності під час вивчення ГЕОГРАФІЇ в загальноосвітній школі

Клас	Тема розділу, уроку	Цінності/ставлення, уміння	Навчальні ресурси (фінансова грамотність*)
6	РОЗДІЛ IV. Планета людей Тема 3. Вплив людини на природу	Розуміння обмеженості ресурсів для задоволення всіх потреб людини; усвідомлення необхідності використання енерго- та ресурсозберезувальних технологій; розробка за допомогою членів родини міні-проекту з утилізації побутових відходів	Ситуативні вправи і завдання на усвідомлення важливості раціонального використання природних ресурсів та здійснення енергозберезувальних заходів. 5 клас. Підручник «Родинні фінанси», тема 8 «Сімейне підприємництво», с. 86. 5 клас. Робочий зошит «Родинні фінанси», тема 5 «Сімейне підприємництво», с. 40
7	РОЗДІЛ VI. Вплив людини на природу материків та океанів Тема 1. Використання природних багатств материків та океанів	Обґрунтування зміни природних умов унаслідок інтенсивного природокористування; оцінка (і фінансова також) наслідків нераціонального використання людиною природних багатств материків і океанів; усвідомлення сутності раціонального споживання	Ситуативні вправи і завдання на усвідомлення важливості раціонального використання природних ресурсів. 5 клас. Підручник «Родинні фінанси», тема 4 «Поняття про родинний бюджет», с. 36. 5 клас. Робочий зошит «Родинні фінанси», тема 4 «Поняття про родинний бюджет», с. 19
8	Розділ III. Природні умови і ресурси України Тема 8. Природокористування	Усвідомлення необхідності використання енергозберезувальних технологій; розробка міні-проектів з планування родинного бюджету, сформованого на засадах енерго- та ресурсоефективності	Ситуативні вправи і завдання на усвідомлення важливості енергозберезувальних заходів у масштабах родини, громади, країни. 8 клас. Підручник «Прикладні фінанси», тема 4 «Плануємо власний бюджет», с. 35. 8 клас. Робочий зошит «Прикладні фінанси», тема 4 «Плануємо власний бюджет», с. 23
	Розділ IV. Населення України та світу Тема 3. Етнічний склад населення	Усвідомлення важливості толерантного ставлення до представників інших рас та національностей	Формування фінансової культури українського народу в різні історичні епохи. 7 клас. Підручник «Фінансова культура», розділ II «Розвиток фінансових відносин в Україні», проект «Фінансова культура українського народу», с. 111
9	Розділ I. Національна економіка та світове господарство Тема 1. Національна економіка	Розуміння ролі грошових відносин у розвитку сучасного світового господарства	Значення фінансів для економічного розвитку суспільства. 9 клас. Підручник «Економіка і фінанси», тема 1 «Банківська система», с. 22. 9 клас. Робочий зошит «Економіка і фінанси», тема 1 «Банківська система», с. 10

* <https://imzo.gov.ua/diyalnist/innovatsiynata-doslidno-eksperementalna/kurs-finansova-gramotnist/elektronni-versiyi-posibnikiv-spetskursu/>

Клас	Тема розділу, уроку	Цінності/ставлення, уміння	Навчальні ресурси (фінансова грамотність)
9	Розділ І. Національна економіка та світове господарство Тема 2. Світове господарство	Розуміння ролі грошових відносин у розвитку сучасного світового господарства; усвідомлення ролі фінансової грамотності в житті людини	Сучасні фінансові механізми в економіці. 9 клас. Підручник «Економіка і фінанси», тема 5 «Грошові відносини в сучасному світі», с. 80. 9 клас. Робочий зошит «Економіка і фінанси», тема 5 «Грошові відносини в сучасному світі», с. 40
	Розділ ІV. Третинний сектор господарства Тема 5. Фінансова діяльність. Комп'ютерне програмування	Аналіз значення фінансового сектору економіки держави та роль фінансових знань для формування добробуту кожної людини	Особливості сучасних грошових відносин та функціонування фінансової системи України та світу. 9 клас. Підручник «Економіка і фінанси», розділ І «Фінансові механізми в економіці», с. 21. 9 клас. Робочий зошит «Економіка і фінанси», розділ І «Фінансові механізми в економіці», с. 9
	Розділ V. Глобальні проблеми людства. Сталий розвиток — стратегія людства на XXI ст.	Оцінка наслідків прояву глобальних проблем для окремих регіонів і країн світу; усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків у взаємодії людини, суспільства і природи	Сталий розвиток суспільства як концепція суспільного зростання у XXI ст. 9 клас. Підручник «Економіка і фінанси», тема 7 «Сталий розвиток», с. 112. 9 клас. Робочий зошит «Економіка і фінанси», тема 7 «Сталий розвиток», с. 51

КОМПЛЕКТ СУЧАСНИХ ПЛАКАТІВ ДО НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО РОКУ!

Сучасні інформативні плакати створені для оформлення кабінетів, учительської, інформаційних шкільних кутків, а також як наочний матеріал під час проведення занять з різних навчальних дисциплін і виховних заходів. Комплект містить три плакати, кожен із яких освітлює окрему, важливу для кожного громадянина України, тему:

«Україна, якою я пишаюсь!» Плакат містить інфографіку, що висвітлює видатні досягнення українського народу, широко відомі в усьому світі!

«Європейські цінності європейської держави!» Плакат створений з метою навчання, ознайомлення і формування в учнів основних європейських цінностей.

«Можливості — обмежені, таланти — безмежні!» Досягнення людей з особливими потребами, висвітлені на плакаті, мають за мету сформувати в учнів толерантне ставлення до оточуючих з обмеженими фізичними чи психологічними можливостями.

Код: 20K226

Ціна 140,00

укр. мова, формат А1

ЗАМОВЛЯЙТЕ КОМПЛЕКТ З ТРЬОХ ПЛАКАТІВ ЗА НАЙВИГІДНІШОЮ ЦІНОЮ!

Замовлення можна зробити:

за телефоном:
0-800-505-212;

на сайті:
<http://book.osnova.com.ua>

Вартість поштової доставки Укрпоштою — 28,90 грн.
Тарифи інших перевізників дізнавайтесь додатково.

Використання матеріалів з фінансової грамотності під час вивчення БІОЛОГІЇ в загальноосвітній школі

Клас	Тема розділу, уроку	Цінності/ставлення, уміння	Навчальні ресурси (фінансова грамотність*)
6	Тема 2. Одноклітинні організми. Перехід до багатоклітинності Тема 3. Рослини Тема 4. Різноманітність рослин Тема 5. Гриби	<ul style="list-style-type: none"> Усвідомлення можливостей практичного використання знань для ведення родинного бізнесу; розуміння молодими українцями практичних аспектів фінансових питань підприємницької діяльності в галузях овочівництва, садівництва, біотехнологій, фітодизайну, декоративному рослинництві тощо 	<p>Ситуативні вправи на аналіз прикладів малого підприємництва в Україні.</p> <p>5 клас. Підручник «Родинні фінанси», тема 8 «Сімейне підприємництво», с. 86.</p> <p>5 клас. Робочий зошит «Родинні фінанси», тема 5 «Сімейне підприємництво», с. 40.</p> <p>8 клас. Підручник «Прикладні фінанси», тема 6 «Можливості вибору виду діяльності для молодого людини», с. 52.</p> <p>8 клас. Робочий зошит «Прикладні фінанси», тема 6 «Можливості вибору виду діяльності для молодого людини», с. 35</p>
7	Вступ	<ul style="list-style-type: none"> Аналіз практичних шляхів використання тварин у фермерському господарстві 	<p>Ситуативні вправи на аналіз прикладів малого підприємництва в Україні.</p> <p>5 клас. Підручник «Родинні фінанси», тема 8 «Сімейне підприємництво», с. 86.</p> <p>5 клас. Робочий зошит «Родинні фінанси», тема 5 «Сімейне підприємництво», с. 40</p>
	Тема 4. Організми і середовище існування	<ul style="list-style-type: none"> Усвідомлення значення раціонального ставлення до природи та її охорони, необхідності використання енергозберезувальних технологій; формування ціннісного ставлення до живої природи 	<p>Ситуативні вправи і завдання на усвідомлення важливості ресурсозберезувальних заходів у масштабах родини, громади, країни.</p> <p>8 клас. Підручник «Прикладні фінанси», тема 4 «Плануємо власний бюджет», с. 35.</p> <p>8 клас. Робочий зошит «Прикладні фінанси», тема 4 «Плануємо власний бюджет», с. 23</p>
8	Тема 3. Обмін речовин та перетворення енергії в організмі людини Проект «Збалансоване харчування»	<ul style="list-style-type: none"> Аналіз та складання харчового раціону відповідно до енергетичних витрат організму; судження щодо значення якісних продуктів харчування для нормального розвитку і збереження здоров'я 	<p>Ситуативні вправи і завдання на усвідомлення важливості здорового харчування.</p> <p>6 клас. Підручник «Фінансово-грамотний споживач», розділ I «Практика споживання», с. 22, с. 52.</p> <p>6 клас. Робочий зошит «Фінансово-грамотний споживач», розділ I «Практика споживання», с. 9, с. 19</p>
9	Тема 8. Надорганізмові біологічні системи	<ul style="list-style-type: none"> Усвідомлення відмінностей між природними та штучними екосистемами; економічна оцінка природних екосистем та антропогенного впливу на них; аналіз причинно-наслідкових зв'язків у взаємодії людини, суспільства і природи; дотримання екологічної культури в бізнесі 	<p>Ситуативні вправи і завдання на виявлення причинно-наслідкових зв'язків у взаємодії людини, суспільства і природи та дотримання екологічної культури в бізнесі.</p> <p>9 клас. Підручник «Економіка і фінанси», тема 7 «Сталий розвиток», с. 112.</p> <p>9 клас. Робочий зошит «Економіка і фінанси», тема 7 «Сталий розвиток», с. 51</p>

* <https://imzo.gov.ua/diyalnist/innovatsiy-na-ta-doslidno-eksperimentalna/kurs-finansova-gramotnist/elektronni-versiyi-posibnikiv-spetskursu/>

Клас	Тема розділу, уроку	Цінності/ставлення, уміння	Навчальні ресурси (фінансова грамотність)
9	Тема 9. Біологія як основа біотехнології та медицини	<ul style="list-style-type: none"> Усвідомлення важливості підприємницької діяльності у масштабах родини, громади, країни; розуміння значення для підприємницької діяльності сучасних наукоємних технологій 	<p>Ситуативні вправи і завдання на розуміння значення для підприємницької діяльності сучасних наукоємних технологій.</p> <p>8 клас. Підручник «Прикладні фінанси», тема 10 «Підприємництво — відповідальна фінансова діяльність», с. 100.</p> <p>8 клас. Робочий зошит «Прикладні фінанси», тема 10 «Підприємництво — відповідальна фінансова діяльність», с. 60</p>

ДОДАТОК 3

Використання матеріалів з фінансової грамотності під час вивчення ХІМІЇ в загальноосвітній школі

Клас	Тема розділу, уроку	Цінності/ставлення, уміння	Навчальні ресурси (фінансова грамотність*)
7	Тема 1. Початкові хімічні поняття	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> розуміє обмеженість ресурсів родини для задоволення всіх потреб; розрізняє товари та послуги; наводить приклади фінансових послуг 	<p>Ситуативні вправи і завдання на розуміння впливу на виробничий процес закону збереження маси речовин під час хімічних реакцій.</p> <p>Розв’язування розрахункових задач за темою «Масова частка елемента в складній речовині» для визначення собівартості товару.</p> <p>5 клас. Підручник «Родинні фінанси», тема 3. «Товари та послуги, що задовольняють потреби», с. 26.</p> <p>5 клас. Робочий зошит «Родинні фінанси», тема 3 «Товари та послуги, що задовольняють потреби», с. 14</p>
	Тема 2. Кисень	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> обґрунтовує застосування кисню; оцінює значення кисню в життєдіяльності організмів, озону в атмосфері, вплив діяльності людини на стан повітря; усвідомлює наслідки небезпечного поводження з вогнем, відповідальність за збереження повітря від шкідливих викидів 	<p>Ситуативні вправи і завдання на розуміння: ролі каталізаторів під час хімічних реакцій; впливу на виробничий процес закону збереження маси речовин під час хімічних реакцій; значення для підприємницької діяльності та споживчої освіти проблеми збереження чистого повітря.</p> <p>6 клас. Підручник «Фінансово-грамотний споживач», тема 2 «Хочу купити товар», с. 22.</p> <p>6 клас. Робочий зошит «Фінансово-грамотний споживач», тема 2 «Хочу купити товар», с. 9</p>
	Тема 3. Вода	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлює значення розвитку ринку послуг для підвищення рівня життя; розрізняє окремі види послуг; визначає якість отриманих послуг 	<p>Виконання завдань дозволить оцінити: економічний ефект від очищення води на водоочисних станціях та в домашніх умовах; собівартість природоохоронних заходів з охорони водойм від забруднення. Розв’язування розрахункових задач за темою «Масова частка розчиненої речовини» для визначення собівартості товару.</p> <p>6 клас. Підручник «Фінансово-грамотний споживач», тема 2 «Хочу отримати послугу», с. 41.</p> <p>6 клас. Робочий зошит «Фінансово-грамотний споживач», тема 2 «Хочу отримати послугу», с. 16</p>

* <https://imzo.gov.ua/diyalnist/innovatsiy-na-ta-doslidno-eksperimentalna/kurs-finansova-gramotnist/elektronni-versiyi-posibnikiv-spetskursu/>

Клас	Тема розділу, уроку	Цінності/ставлення, уміння	Навчальні ресурси (фінансова грамотність)
8	Тема 2. Хімічний зв'язок і будова речовини	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> наводить приклади підприємницької діяльності; характеризує основні види сімейної підприємницької діяльності; розуміє роль підприємницької діяльності для добробуту родини 	<p>Виконання завдань дозволить оцінити економічну доцільність хімічного виробництва та організації підприємницької діяльності у відповідній галузі.</p> <p>5 клас. Підручник «Родинні фінанси», тема 8 «Сімейне підприємництво», с. 86.</p> <p>5 клас. Робочий зошит «Родинні фінанси», тема 8 «Сімейне підприємництво», с. 40</p>
	Тема 3. Кількість речовини. Розрахунки за хімічними формулами Тема 4. Основні класи неорганічних сполук	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> розповідає про основні риси підприємця; називає джерела прибутку підприємця; розуміє роль підприємницької діяльності в житті суспільства 	<p>Розв'язування розрахункових задач за даною темою.</p> <p>8 клас. Підручник «Прикладні фінанси», тема 10 «Підприємництво — відповідальна діяльність», с. 100.</p> <p>8 клас. Робочий зошит «Прикладні фінанси», тема 10 «Підприємництво — відповідальна діяльність», с. 60</p>
9	Тема 1. Розчини	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> розрізняє товари та послуги; визначає якість товарів та послуг; розуміє механізм формування ціни на товар; уміє робити обґрунтований вибір якісних товарів та послуг 	<p>Виконання завдань дозволить оцінити якість продуктів харчування та визначити економічний ефект від споживання неякісних продуктів харчування.</p> <p>6 клас. Підручник «Фінансово-грамотний споживач», розділ I «Практика споживання», с. 22.</p> <p>6 клас. Робочий зошит «Фінансово-грамотний споживач», розділ I «Практика споживання», с. 9</p>
	Тема 2. Хімічні реакції	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> розповідає про основні риси підприємця; називає джерела прибутку підприємця; розуміє роль підприємницької діяльності в житті суспільства 	<p>Виконання завдань дозволить оцінити економічну доцільність хімічного виробництва в галузі органічного синтезу та організації підприємницької діяльності у відповідній галузі.</p> <p>8 клас. Підручник «Прикладні фінанси», тема 10 «Підприємництво — відповідальна фінансова діяльність», с. 100.</p> <p>8 клас. Робочий зошит «Прикладні фінанси», тема 10 «Підприємництво — відповідальна фінансова діяльність», с. 60</p>
	Тема 3. Початкові поняття про органічні сполуки	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> пояснює сутність економічного розвитку; розуміє, що таке сталий розвиток; усвідомлює необхідність забезпечення сталого розвитку; наводить приклади економії ресурсів 	<p>Зміст дозволить визначити фінансові втрати внаслідок погіршення екологічної ситуації у відповідній місцевості. Оцінити економічний ефект від проведення природоохоронних заходів.</p> <p>9 клас. Підручник «Економіка і фінанси», тема 7 «Сталий розвиток», с. 112.</p> <p>9 клас. Робочий зошит «Економіка і фінанси», тема 7 «Сталий розвиток», с. 51</p>
	Тема 4. Роль хімії в житті суспільства	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> наводить приклади взаємозв'язків між речовинами, 	<p>Навчальні проекти</p> <p>1. Написання есе за темою «Екологічна ситуація в моїй місцевості: відчуваю, думаю, дію».</p>

Клас	Тема розділу, уроку	Цінності/ставлення, уміння	Навчальні ресурси (фінансова грамотність)
9		<p>застосування хімічних сполук у різних галузях та в повсякденному житті;</p> <ul style="list-style-type: none"> • характеризує значення хімії в житті суспільства, збереженні довкілля, для здоров'я людей; • поважає авторське право; • критично ставиться до хімічної інформації з різних джерел; • оцінює внесок хімічної науки в розвиток вітчизняного виробництва 	<p>2. Анкетування учнів навчального закладу щодо їхньої участі в розв'язуванні екологічних проблем місцевості</p> <p>3. Дослідження достовірності реклами з погляду хімії</p>

ДОДАТОК 4

Використання матеріалів з фінансової грамотності під час вивчення ФІЗИКИ в загальноосвітній школі

Клас	Тема розділу, уроку	Цінності/ставлення, уміння	Навчальні ресурси (фінансова грамотність*)
7	Розділ 2. Механічний рух	Усвідомлення цінності знань про механічний рух для власного розвитку та безпеки	<p>Ситуативні вправи на аналіз прикладів логістики, пасажирських і вантажних перевезень в Україні і світі.</p> <p>6 клас. Підручник «Фінансово-грамотний споживач», урок 3 «Хочу отримати послугу», с. 41.</p> <p>6 клас. Робочий зошит «Фінансово-грамотний споживач», урок 3 «Хочу отримати послугу», с. 16</p>
8	Розділ 1. Теплові явища	Усвідомлення необхідності використання енергозберігаючих технологій	<p>Ситуативні вправи і задачі на важливість енергоощадних заходів у масштабах родини, громади, країни.</p> <p>8 клас. Підручник «Прикладні фінанси», тема 4 «Плануємо власний бюджет», с. 35.</p> <p>8 клас. Робочий зошит «Прикладні фінанси», тема 4 «Плануємо власний бюджет», с. 23</p>
	Розділ 2. Електричні явища. Електричний струм	Усвідомлення необхідності використання енергозберігаючих технологій	<p>Ситуативні вправи і задачі на усвідомлення ролі заощадливого використання електроенергії з метою зменшення витрат сімейного бюджету.</p> <p>5 клас. Підручник «Родинні фінанси», тема 4 «Поняття про родинний бюджет», с. 36.</p> <p>5 клас. Робочий зошит «Родинні фінанси», тема 4 «Поняття про родинний бюджет», с. 19</p>
9	Розділ 6. Фізика та екологія	Усвідомлення необхідності забезпечення сталого розвитку суспільства	<p>Ситуативні вправи і задачі на усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків у взаємодії людини, суспільства і природи.</p> <p>9 клас. Підручник «Економіка і фінанси», тема 7 «Сталий розвиток», с. 112.</p> <p>9 клас. Робочий зошит «Економіка і фінанси», тема 7 «Сталий розвиток», с. 51</p>

* <https://imzo.gov.ua/diyalnist/innovatsiy-na-ta-doslidno-eksperimentalna/kurs-finansova-gramotnist/elektronni-versiyi-posibnikiv-spetskursu/>

Використання матеріалів з фінансової грамотності під час вивчення МАТЕМАТИКИ в загальноосвітній школі

Клас	Тема розділу, уроку	Цінності/ставлення, уміння	Навчальні ресурси (фінансова грамотність*)
5	Тема 1. Натуральні числа і дії з ними. Геометричні фігури і величини	<i>Учень/учениця:</i> <ul style="list-style-type: none"> розпізнає поняття «родинний бюджет», «фінансові ресурси», «доходи», «видатки»; називає види доходів родини; обчислює та аналізує родинний бюджет 	Виконання завдань дозволить дізнатися про способи розрахунку сімейного бюджету, можливості здійснення масштабних покупок, розрахунків, пов'язаних із календарем та годинником тощо. 5 клас. Підручник «Родинні фінанси», тема 4 «Поняття про родинний бюджет», с. 56. 5 клас. Робочий зошит «Родинні фінанси», тема 4 «Поняття про родинний бюджет», с. 19
	Тема 3. Відношення і пропорції	<i>Учень/учениця:</i> <ul style="list-style-type: none"> розрізняє особливості купівлі товарів у магазині та на ринку; аналізує інформацію з касового чеку; розуміє як здійснюються грошові операції через касу та роз-термінал; уміє самостійно оплачувати товари та послуги 	Виконання завдань дозволить розв'язувати сюжетні задачі на розрахунок відсоткового відношення різних величин (наприклад, працевдатного населення регіону, калорій тощо), прийняття рішень у сфері фінансових операцій тощо. 6 клас. Підручник «Фінансово-грамотний споживач», тема 4 «Купівля товарів у магазині, на ринку, вулична торгівля», с. 52. 6 клас. Робочий зошит «Фінансово-грамотний споживач», тема 4. «Купівля товарів у магазині, на ринку, вулична торгівля», с. 19
6	Тема 4. Раціональні числа та дії з ними	<i>Учень/учениця:</i> <ul style="list-style-type: none"> знає складові власного бюджету; уміє визначати фінансові цілі та складати особистий бюджет; розуміє сутність заоща-джень 	1) Виконання завдань дозволить робити розрахунки власних та родинних фінансів, сформувати вміння розпоряджатись грошима. 5 клас. Підручник «Родинні фінанси», тема 5 «Кишенькові гроші» Доходи та витрати дітей, с. 25. 5 клас. Робочий зошит «Родинні фінанси», тема 5 «Кишенькові гроші» Доходи та витрати дітей, с. 25. 2) Виконання завдань дозволить створювати та розпоряджатись кредитами, депозитами; у простих ситуаціях оцінювати необхідність та ризики кредитів; робити оцінку очікуваних та реальних витрат тощо. 8 клас. Підручник «Прикладні фінанси», тема 7 «Як працює сучасний банк», с. 68. 8 клас. Робочий зошит «Прикладні фінанси», тема 7 «Як працює сучасний банк», с. 44. 8 клас. Підручник «Прикладні фінанси», тема 9 «Кредити. Кредитна історія», с. 90. 8 клас. Робочий зошит «Прикладні фінанси», тема 9 «Кредити. Кредитна історія», с. 54
8	Тема 1. Раціональні вирази	<i>Учень/учениця:</i> <ul style="list-style-type: none"> розповідає про раціональний вибір споживача; уміє співставляти затрати і вигоди від купівлі товарів та послуг; 	1) Виконання завдань дозволить розв'язувати сюжетні задачі на використання взаємозв'язків економічних явищ; види та розрахунки платежів тощо. 8 клас. Підручник «Прикладні фінанси», тема 3 «Робимо раціональні покупки», с. 24.

* <https://imzo.gov.ua/diyalnist/innovatsiy-na-ta-doslidno-eksperementalna/kurs-finansova-gramotnist/elektronni-versiyi-posibnikiv-spetskursu/>

Клас	Тема розділу, уроку	Цінності/ставлення, уміння	Навчальні ресурси (фінансова грамотність)
8		<ul style="list-style-type: none"> • отримує навички економії власного бюджету; • оцінює переваги та недоліки оренди; • називає принципи податкової системи; • характеризує податкову систему України; • усвідомлює значення місцевих бюджетів для добробуту громади 	<p>8 клас. Робочий зошит «Прикладні фінанси», тема 3 «Робимо раціональні покупки», с. 16.</p> <p>2) Виконання завдань дозволить розв'язувати сюжетні задачі на: використання взаємозв'язків економічних явищ; види та розрахунки податків.</p> <p>9 клас. Підручник «Економіка і фінанси», тема 4 «Податкова система», с. 64.</p> <p>9 клас. Робочий зошит «Економіка і фінанси», тема 4 «Податкова система», с. 29</p>
9	Тема 1. Нерівності	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідає про успішні інвестиційні проекти; • розуміє значення інвестицій для економічного розвитку країни; • називає види інвестицій родини; • усвідомлює значення фінансового планування; • порівнює стратегії прийняття фінансових рішень; • оцінює роль фінансової грамотності в житті людини 	<p>Виконання завдань дозволить розв'язувати сюжетні задачі на розрахунок та аналіз фінансової спроможності людини, організації, підприємства; прийняття рішень щодо особистих та колективних фінансових питань тощо.</p> <p>8 клас. Підручник «Прикладні фінанси», тема 11 «Інвестор, інвестиційна діяльність». Практична робота № 5 «Встановлення власних фінансових цілей», с. 108.</p> <p>8 клас. Робочий зошит «Прикладні фінанси», тема 11 «Інвестор, інвестиційна діяльність». Практична робота № 5 «Встановлення власних фінансових цілей», с. 63.</p> <p>9 клас. Підручник «Економіка і фінанси», «Вступ», с. 5.</p> <p>9 клас. Робочий зошит «Економіка і фінанси», «Вступ», с. 4</p>

ДОДАТОК 6

Використання матеріалів з фінансової грамотності під час вивчення ІНФОРМАТИКИ в загальноосвітній школі

Клас	Тема розділу, уроку	Цінності/ставлення, уміння	Навчальні ресурси (фінансова грамотність*)
5	Мережеві технології та інтернет	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • характеризує основні платіжні засоби і форми; • називає основні функції грошей; • розрізняє види грошей 	<p>Виконання завдань дозволить знайти, завантажити та зберегти дані, отримані із Всесвітньої мережі про основні платіжні засоби і форми, види грошей, налаштувати показ презентації з даної теми, додавати ефекти зміни слайдів, використовувати ефекти анімації, планувати представлення презентації та виступати з нею перед аудиторією.</p> <p>5 клас. Підручник «Родинні фінанси», тема 6 «Гроші в житті родини», с. 58.</p> <p>5 клас. Робочий зошит «Родинні фінанси», тема 6 «Гроші в житті родини», с. 29</p>

* <https://imzo.gov.ua/diyalnist/innovatsiy-na-ta-doslidno-eksperimentalna/kurs-finansova-gramotnist/elektronni-versiyi-posibnikiv-spetskursu/>

Клас	Тема розділу, уроку	Цінності/ставлення, уміння	Навчальні ресурси (фінансова грамотність)
5	Опрацювання текстових даних	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> має загальне уявлення про грошові відносини; знає історію національної грошової одиниці — гривні; розрізняє поняття «гроші», «фінанси», види грошей; розповідає про історію виникнення та еволюцію грошей; називає грошові одиниці найбільших країн світу; розуміє значення грошей у сучасних суспільних відносинах 	<p>Виконання завдань дозволить налаштувати показ віртуальної екскурсії в «Музей грошей Національного банку України», використати ефекти даної програми</p> <p>6 клас. Підручник «Фінансово-грамотний споживач», «Вступ», с. 5, с. 15.</p> <p>6 клас. Робочий зошит «Фінансово-грамотний споживач», «Вступ», «Віртуальна екскурсія в «Музей грошей Національного банку України», с. 4, с. 7</p>
6	Комп'ютерні презентації	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> має уяву про недобросовісну рекламу; знає про особливості виробництва рекламних продуктів; розробляє зміст та дизайн авторської рекламної листівки 	<p>Зміст навчання дозволить обґрунтувати доцільність використання презентацій у своїй навчальній діяльності та повсякденному житті на прикладі створення реклами власного товару, оцінити якість презентації та дотримання вимог до її оформлення.</p> <p>6 клас. Підручник «Фінансово-грамотний споживач», розділ I, Практична робота № 1 «Створення реклами власного товару чи послуги», с. 78.</p> <p>6 клас. Робочий зошит «Фінансово-грамотний споживач», розділ I, Практична робота № 1 «Створення реклами власного товару чи послуги», с. 30</p>
	Алгоритми і програми	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> пояснює, що таке «кредит»; називає різні види кредитів; розуміє значення кредитної історії як запоруки фінансової довіри до споживача; визначає вигідність кредиту та можливості людини щодо його погашення 	<p>Виконання завдань дозволить використати доступні програми кредитних калькуляторів, програмувати опрацювання подій видачі кредитів. Обґрунтувати необхідність застосування подібних програм у життєвій практиці.</p> <p>8 клас. Підручник «Прикладні фінанси», тема 9 «Кредити. Кредитна історія та її формування». Практична робота № 4 «Вибір найкращого варіанту придбання комп'ютера в кредит», с. 90, с. 98.</p> <p>8 клас. Робочий зошит «Прикладні фінанси», тема 9 «Кредити. Кредитна історія та її формування». Практична робота № 4 «Вибір найкращого варіанту придбання комп'ютера в кредит», с. 54, с. 58</p>
7	Електронна пошта та спільна робота в інтернеті	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> визначає переваги та недоліки інтернет-торгівлі; аналізує інформацію про товари та послуги в мережі інтернет; 	<p>Виконання завдань дозволить користуватися торговими сервісами інтернет-простору. Навчить учнів працювати в команді та організувати спільну роботу в онлайн-середовищах (спільний пошук необхідних школяру товарів та послуг).</p> <p>6 клас. Підручник «Фінансово-грамотний</p>

Клас	Тема розділу, уроку	Цінності/ставлення, уміння	Навчальні ресурси (фінансова грамотність)
7		<ul style="list-style-type: none"> співставляє інформацію про ціни та якість товарів і послуг 	<p>споживач», тема 5 «Купівля товарів в мережі інтернет», с. 61.</p> <p>6 клас. Робочий зошит «Фінансово-грамотний споживач», тема 5 «Купівля товарів в мережі інтернет», с. 25</p>
	Опрацювання табличних даних	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> знає про законодавчі основи регулювання ринку праці молоді; визначає власні можливості щодо заробітку; розуміє значення інвестицій у навчання; аналізує місцевий ринок праці молоді; розраховує альтернативну вартість навчання 	<p>Виконання завдань дозволить застосовувати засоби опрацювання інформації про розмір заробітної плати робіт, посильних та доступних школяреві на місцевому ринку праці. Інтерпретувати та аналізувати дані сайтів з пошуку роботи. Робити висновки щодо можливості власного заробітку на основі аналізу даних альтернативної вартості навчання.</p> <p>8 клас. Підручник «Прикладні фінанси», тема 6 «Можливості вибору виду діяльності для молодшої людини». Проект «Більше навчаєшся — більше заробляєш», с. 52.</p> <p>8 клас. Робочий зошит «Прикладні фінанси», тема 6 «Можливості вибору виду діяльності для молодшої людини». Проект «Більше навчаєшся — більше заробляєш», с. 35</p>
		<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> знає, що таке «депозит», «банківська картка»; називає способи накопичення; розрізняє накопичувальний та кредитний рахунок; уміє робити заощадження; співставляє доходність за різними банківськими вкладками 	<p>Виконання завдань дозволить застосовувати засоби опрацювання інформації про ставки депозитів у різних фінансових установах, співставляти доходність різних банківських вкладів. Інтерпретувати та аналізувати дані. Робити висновки на основі аналізу даних щодо прибутковості різних фінансових вкладень.</p> <p>8 клас. Підручник «Прикладні фінанси», тема 8 «Із скарбнички — на банківську картку». Практична робота «Обираємо вигідний варіант банківського вкладу», с. 78, с. 87.</p> <p>8 клас. Робочий зошит «Прикладні фінанси», тема 8 «Із скарбнички — на банківську картку». Практична робота «Обираємо вигідний варіант банківського вкладу», с. 48, с. 52</p>
8	Опрацювання текстових даних	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> називає принципи податкової системи; характеризує податкову систему України; усвідомлює значення місцевих бюджетів для добробуту громади 	<p>Виконання завдань дозволить створювати, редагувати та формувати електронну податкову декларацію. Використовувати стилі для форматування документу. Структурувати документ і створювати його зміст. Розуміти та обґрунтовувати необхідність дотримання вимог до стильового оформлення й структурування електронної податкової декларації.</p> <p>9 клас. Підручник «Економіка та фінанси», тема 4 «Податкова система». Практична робота № 1 «Заповнюємо податкову декларацію», с. 64, с. 74.</p> <p>9 клас. Робочий зошит «Економіка та фінанси», тема 4 «Податкова система». Практична робота № 1 «Заповнюємо податкову декларацію», с. 29, с. 32</p>

Клас	Тема розділу, уроку	Цінності/ставлення, уміння	Навчальні ресурси (фінансова грамотність)
8	Опрацювання мультимедійних об'єктів	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> розповідає про фінансову культуру українського народу в різні історичні епохи; називає характерні риси менталітету українців; аналізує вплив менталітету на прийняття фінансових рішень 	<p>Виконання завдань дозволить перетворювати формати аудіо- та відеофайлів.</p> <p>Будувати відеоряд на тему: «Фінансова культура українського народу в різні історичні епохи».</p> <p>Використовувати контент з інтернет-джерел з урахуванням авторських прав.</p> <p>Враховувати художньо-естетичну складову в процесі створення мультимедійного об'єкту.</p> <p>7 клас. Підручник «Фінансова культура», розділ II «Розвиток фінансових відносин в Україні». Проект «Фінансова культура українського народу», с. 111.</p> <p>7 клас. Робочий зошит «Фінансова культура», розділ II «Розвиток фінансових відносин в Україні». Проект «Фінансова культура українського народу», с. 44</p>
9	Опрацювання табличних даних	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> називає особливості сучасних грошових відносин; розповідає про головні валюти світу; пояснює, що таке світові гроші 	<p>Виконання завдань дозволить добирати та застосовувати доцільну функцію або засіб табличного процесора для розв'язання задачі розрахунку валютних курсів.</p> <p>Будувати та інтерпретувати діаграми зміни курсу національної валюти протягом певного періоду.</p> <p>Усвідомити значення електронних таблиць як засобу для фінансових розрахунків.</p> <p>9 клас. Підручник «Економіка та фінанси», тема 5 «Грошові відносини в сучасному світі». Практична робота № 2 «Розраховуємо валютний курс», с. 80, с. 95.</p> <p>9 клас. Робочий зошит «Економіка та фінанси», тема 5 «Грошові відносини в сучасному світі». Практична робота № 2 «Розраховуємо валютний курс», с. 40, с. 44</p>
		<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> наводить приклади видів страхування; усвідомлює важливість страхування для фінансової безпеки громадян; порівнює різні види страхування 	<p>Виконання завдань дозволить добирати та застосовувати доцільну функцію або засіб табличного процесора для розв'язання задачі розрахунку страхових внесків.</p> <p>Будувати та інтерпретувати діаграми страхових виплат протягом періоду страхування.</p> <p>Усвідомлювати значення електронних таблиць як засобу для фінансових розрахунків.</p> <p>9 клас. Підручник «Економіка та фінанси», тема 2 «Сучасна система страхування». Ділова гра «Обираємо вид страхової послуги», с. 34, с. 50.</p> <p>9 клас. Робочий зошит «Економіка та фінанси», тема 2 «Сучасна система страхування». Ділова гра «Обираємо вид страхової послуги», с. 18, с. 23</p>